

A large graphic of a stylized eye, composed of a blue outer shape and a white inner shape, with a yellow circle in the center. The text is centered within the white area.

Stappenplan voor duurzame cultuureducatie

Vervolgstappen voor overheden, onderwijs
en het culturele veld

Nieuwe Fundamenten voor Cultuureducatie

Dit 'stappenplan' is het derde en laatste deel van Nieuwe Fundamenten voor Cultuureducatie. In dit deel worden de vervolgstappen geschetst die volgens LKCA nodig zijn om de positie van cultuureducatie te verbeteren en de waarde van cultuureducatie voor de maatschappij en het individu ten volle te benutten.

We zoomen daarbij in op de rol van scholen, overheden en de cultuursector.

De *Nieuwe Fundamenten voor Cultuureducatie, achtergronden en handreiking voor de toekomst* bestaat uit drie delen: Beschrijvingen (heden), Visie (toekomst) en Stappenplan (actie).

Inhoud

1	Vervolgstappen voor Cultuureducatie	5
1.1	Uitgangspunten voor duurzame cultuureducatie	6
1.2	Stevige positie in de onderwijspraktijk	7
1.3	Duurzame verbinding binnen en buiten het onderwijs	9
1.4	Kwalitatief aanbod	11
1.5	Cultuurrijke leer- en leefomgeving	13
1.6	Betaalbare en bereikbare faciliteiten	15
1.7	Tot slot	17
	Literatuurlijst	18
	Colofon	19

Vervolgstappen voor cultuureducatie

Sinds het uitbrengen van de eerste Handreiking Basis voor Cultuureducatie in 2016 zijn er verschillende ontwikkelingen die in lijn zijn met het geschetste toekomstbeeld. Denk daarbij aan de meer integrale benadering en de doorlopende leerlijn voor het cultuuronderwijs zoals voorgesteld door het Ontwikkelteam Kunst & Cultuur in het traject van curriculumherziening. Of de verdergaande samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang om te komen tot een meer integrale benadering in de leeftijd van nul tot twaalf jaar. De voorgenomen bekostiging van 96% van de kinderopvang voor kinderen van werkende ouders door het Rijk brengt een volledig bekostigd integraal kindcentrum dichterbij. Aan de andere kant is de nadruk op Nederlands en rekenen/wiskunde in het onderwijs alleen nog maar toegenomen en samen met burgerschap en digitale geletterdheid tot kern van het onderwijs benoemd. Hierdoor is de positie van kunst en cultuur in ieder geval niet sterker geworden en eerder verzwakt. Het is nog steeds onduidelijk hoe de balans in het nieuwe schoolcurriculum eruit zal zien. De toegenomen belangstelling voor de kunstprofessional in de vrije tijd en cultuurparticipatie is een positieve ontwikkeling, maar vraagt wel om aanvullende financiering in een tijd van verhoogde inflatie.

Sommige stappen vereisen aanpassingen op rijksniveau, in wet- en regelgeving of een aanpassing van gemeentelijk of provinciaal beleid. Andere stappen dienen gezet te worden door het onderwijs of het culturele veld. Bij het culturele veld moeten we zowel denken aan de kunstprofessional die cultuureducatie verzorgt voor leerlingen om vaardigheden en kennis aan te leren, als aan culturele instellingen die via educatieve programma's verdiepende kennis en vaardigheden aanbieden aan bezoekers en toeschouwers. In sommige gevallen is eigenlijk alleen lef, doorzettings-

vermogen en aandacht nodig, al valt dit soms moeilijker te realiseren dan een formele wijziging.

1.1 Uitgangspunten voor duurzame cultuureducatie

Een structuur voor duurzame binnen- én buitenschoolse cultuureducatie draait in eerste instantie om het bieden van gelijkwaardige ontwikkelkansen voor alle kinderen en jongeren tot achttien jaar. Cultuureducatie en -participatie leveren een essentiële bijdrage aan een brede ontwikkeling en toekomstige mogelijkheden en kansen voor ieder kind. Kinderen met een grote culturele bagage behalen bijvoorbeeld een significant hoger studierendement in het vervolgonderwijs (Glorieux et al., 2015). Kunst en cultuur dragen bij aan sociale cohesie, de sociaal-emotionele en persoonlijke ontwikkeling en bieden ruimte voor andere manieren van uiten en waarderen. Daarmee dragen zij ook bij aan een inclusieve samenleving waarin vraagstukken bespreekbaar gemaakt kunnen worden.

Duurzame en kwalitatieve cultuureducatie betekent:

- Een stevige positie in de onderwijspraktijk, met een doorlopende leerlijn en verbinding met andere leergebieden en vakken;
- Een duurzame verbinding tussen cultuureducatie in het onderwijs en daarbuiten;
- Kwalitatief aanbod bestaande uit passende inhoud, faciliteiten en aanbieders;
- Een cultuurrijke leef- en leeromgeving met gelijke culturele ontwikkelkansen voor iedereen, in school en in de vrije tijd;
- Betaalbare en bereikbare faciliteiten voor kennismaking, beoefening en talentontwikkeling.

Bovenstaande vijf elementen worden hieronder verder uitgewerkt. Over het algemeen zijn de meeste van de te ondernemen acties al in te zetten zonder aanpassing van wet- en regelgeving of financiering. Uiteraard kunnen deze wel ondersteunend zijn aan de acties en bijdragen aan een betere implementatie en kwaliteit. Maar minstens zo belangrijk zijn de

overtuiging en visie bij de betrokkenen, en voorbeelden (Kox et al., 2020) en kaders hoe dit uitgewerkt kan worden in de praktijk. Kennisdeling en netwerkvorming zijn hiervoor cruciale voorwaarden.

1.2 Stevige positie in de onderwijspraktijk

Het leergebied kunst en cultuur is een van de verplichte leergebieden in het funderend onderwijs, en met de ontwikkeling van nieuwe kerndoelen en examenvakken ziet het er naar uit dat cultuureducatie een betere positie in het verplichte curriculum heeft dan lange tijd het geval is geweest. Het vak ckv gaat waarschijnlijk voor alle schoolsoorten weer onderdeel worden van het combinatiecijfer en de curriculumherziening voorziet in een doorlopende leerlijn van primair- naar voortgezet onderwijs en ook in de overgang van de ene schoolsoort naar de andere.

Maar het onderwijs wordt uiteindelijk in de klas en op de school gerealiseerd, uitgevoerd door leerkrachten en vakdocenten, ondersteund door andere professionals. Zij moeten voldoende in staat zijn om de kerndoelen invulling te geven en leerlingen te inspireren, begeleiden en onderwijzen. En zich daar ook voldoende in ondersteund weten door de schoolleiding: in visie en in de ruimte die zij krijgen om het leergebied te verzorgen. Binnen de overvolle schoolroosters vraagt dat ook om de verbinding met andere leergebieden en vakken.

Om dit te kunnen bereiken zijn de volgende elementen van belang:

Scholen:

- hebben een visie op cultuureducatie opgenomen in hun schoolplan en voldoende budget en formatieruimte hiervoor gereserveerd in hun begroting;
- hebben een aanspreekpunt voor het team en externen voor kunst en cultuur in de persoon van een cultuurcoördinator die hiervoor voldoende gefaciliteerd is;
- hebben een of meer gespecialiseerde docenten zoals kunstvakdocenten in dienst om het leergebied te verzorgen;

- zorgen voor voldoende tijd en ruimte in het rooster om cultuur-educatie te verzorgen;
- werken met een doorlopende leerlijn voor het leergebied en hebben hierover afstemming met andere scholen in de omgeving voor mogelijke samenwerking en een breder aanbod van examenvakken;
- zetten kunst en cultuur op een bewuste manier in om zowel te leren in kunst en cultuur als door kunst en cultuur;
- werken met geïntegreerde kerndoelen waar kunst en cultuur onderdeel van uitmaken, bijvoorbeeld in de vorm van projecten en thematisch onderwijs;
- zorgen voor kwaliteitsbewaking van het cultuuronderwijs in de vorm van monitoring op het niveau van de leerling en school;
- leiden kunstvakdocenten op een adequate wijze en passend bij de doorlopende leerlijn op en zorgen voor voldoende bijscholing en ontwikkelmogelijkheden.

Overheden:

- zorgen ervoor dat de Inspectie van het Onderwijs de positie van kunst en cultuur nadrukkelijk meeneemt in haar inspectiekader (rijk);
- zien toe op adequate kerndoelen en examenstructuur (rijk);
- houden bij onderhoud en nieuwbouw van schoolgebouwen financieel rekening met vereisten die aan gebouwen gesteld worden voor kunst en cultuur (gemeenten);
- faciliteren de na- en bijscholing van de kunstvakdocenten, coördinatoren en directies (rijk).

Cultuursector:

- Ondersteunt vraaggericht en dialooggestuurd de kwalitatieve inrichting van het cultuuronderwijs.

1.3 Duurzame verbinding binnen en buiten het onderwijs

Binnen de huidige opzet en structuur van het onderwijs zal cultuureducatie altijd beperkt blijven tot een brede kennismaking voor alle leerlingen en een bepaalde mate van verdieping voor de leerling die uiteindelijk een van de kunstexamenvakken kiest. Voor de meeste leerlingen die willen ontdekken of actieve deelname aan kunst en cultuur bij hen past en zich verder willen verdiepen is het noodzakelijk dat zij dit ook buiten de formele onderwijstijd doen. Dat kan in samenspraak met of via de buitenschoolse opvang gebeuren, in de context van een integraal kindcentrum, een verrijkte schooldag of een losstaande organisatie. Maar dat kan ook ingevuld worden door ouders of jongeren die zelfstandig zoeken naar verdieping, verbreding en verrijking op het gebied van cultuureducatie en -participatie.

Wanneer in de formele schooltijd aan een kwalitatief doorlopende leerlijn voor cultuureducatie gewerkt wordt, is het belangrijk dat de non-formele, buitenschoolse, educatie daar op een passende wijze bij aansluit. Dat betekent enerzijds dat de leerling in de buitenschoolse educatie de ruimte en kans moet krijgen om zich verder te verdiepen en bekwamen, anderzijds dat deze verdergaande vaardigheden en inzichten geen belemmering vormen in de formele cultuureducatie op school. Dit vraagt om een goede wederzijdse balans tussen beide, en vaardigheden van zowel de docent in het formele als non-formele onderwijs om hierop in te spelen.

Idealiter komen formele en non-formele educatie, niet alleen voor kunst en cultuur, samen in een integrale aanpak en kunnen zij gevarieerd en afwisselend aangeboden worden. Dat maakt het aanbrenge van verbindingen eenvoudiger en ook praktische bezwaren als reisafstanden en beschikbaarheid kunnen daarmee ondervangen worden. Ook in deze situatie is het echter nodig dat er buiten deze bredere context voldoende mogelijkheden bestaan voor participatie en nog uitgebreidere verdieping, omdat er altijd grenzen zullen bestaan aan wat er binnen de brede context van een integraal schoolsysteem aangeboden kan worden.

Dat vereist in alle gevallen een verbinding en afstemming vanuit de school met de culturele omgeving. Hiervoor moet tijd en ruimte worden gereserveerd, met duidelijke aanspreekpunten aan beide zijden. Aanspreekpunten met kennis en overzicht van wat er binnen de schoolcontext gebeurt en van wat er in de culturele omgeving gebeurt (Van den Eijnden et al., 2015).

Om dit te kunnen bereiken zijn de volgende elementen van belang:

Scholen:

- gaan een integrale samenwerking aan met buitenschoolse opvang en non-formele cultuureducatie;
- stemmen de invulling van hun doorgaande leerlijn cultuureducatie af met de (deels nog te vormen) kaders en leerlijnen van de non-formele cultuureducatie;
- hebben een aanspreekpunt voor het team en externen voor kunst en cultuur in de persoon van een cultuurcoördinator die hiervoor voldoende gefaciliteerd is;
- hebben een of meer gespecialiseerde docenten zoals kunstvakdocenten in dienst om een goede inhoudelijke aansluiting mogelijk te maken;
- leiden kunstprofessionals op die in staat zijn in samenwerking met het onderwijs te werken en zorgen voor na- en bijscholing.

Overheden:

- Faciliteren een samenhangende ondersteuningsstructuur voor de verbinding tussen het onderwijs en het culturele veld door te voorzien in intermediaire personen en organisaties op zowel lokaal, regionaal als nationaal niveau (rijk, provincies, gemeenten);
- Faciliteren een structuur voor non-formele cultuureducatie, die duidelijkheid biedt aan afnemers en aanbieders aan welke eisen kwalitatieve non-formele cultuureducatie moet voldoen (rijk, provincies, gemeenten);
- Bieden onderwijs en het culturele veld de mogelijkheid intensiever en gevarieerder met elkaar samen te werken, bijvoorbeeld door op een andere manier met onderwijstijd om te gaan (rijk, provincies, gemeenten);
- Faciliteren de na- en bijscholing van de kunstvakdocenten, coördinatoren en directies (rijk);

- Faciliteren een laagdrempelige toegang tot cultuureducatie in de nabije omgeving van kind en jongere (gemeenten);
- stimuleren de samenwerking tussen cultuur, onderwijs en de bredere welzijnsaanpak (rijk, provincies, gemeenten).

Cultuursector:

- sluit aan op en werkt vanuit een doorlopende kwalitatieve leerlijn, aansluitend op en verrijkend en verdiepend ten opzichte van de formele doorlopende leerlijn cultuureducatie. Hiervoor worden raamleerplannen of andere landelijke kaderdocumenten gebruikt;
- werkt met gekwalificeerde docenten, passend bij de inhoud en doelgroep;
- staat in verbinding met en maakt onderdeel uit van een intermediaire structuur voor verbinding tussen onderwijs en culturele veld;
- maakt zichtbaar wat de intrinsieke en maatschappelijke meerwaarde is van cultuureducatie en kunst en cultuur in algemene zin.

Bovenstaande acties zijn grotendeels binnen de huidige regelgeving en financiering al mogelijk, alleen rond onderwijstijd en na- en bijscholing is aanvullende regelgeving en mogelijk ook financiering nodig.

1.4 Kwalitatief aanbod

Een goede verankering van zowel formele als non-formele cultuureducatie is een voorwaarde om te kunnen komen tot een kwalitatief aanbod. De kwaliteit van de educatie wordt vervolgens bepaald door goede docenten, een goede inhoud en goed materiaal. In het geval van cultuureducatie gaat het daarbij om het faciliteren van zowel actieve als passieve deelname, dus om zelf aan de slag te kunnen gaan maar ook om kennis te nemen van wat professionals en amateurs in kunst en cultuur te delen hebben.

Om dit te kunnen bereiken zijn de volgende elementen van belang:

Scholen:

- hebben voldoende geschikte ruimtes en materialen om kwalitatief goed cultuuronderwijs te verzorgen;
- werken met voor de doelgroep gekwalificeerde docenten met de juiste pedagogische en didactische vaardigheden en een adequate en actuele vakkennis;
- leiden vakdocenten op voor zowel formele als non-formele (buitenschoolse) cultuureducatie, op een passend vakniveau met bijbehorende pedagogische en didactische vaardigheden;
- werken met duidelijke eind- en tussendoelen voor cultuureducatie;
- dragen zorg voor een passend monitorings- en volgsysteem om zowel de ontwikkeling van de leerling te volgen als de kwaliteit van de educatie te monitoren;
- zorgen voor geschikte na- en bijscholing voor de actualisatie en uitbreiding van de kennis en vaardigheden van de vakdocent;
- deelt ontwikkeld materiaal, kennis en ervaring om de brede kwaliteit te ondersteunen en ontwikkelen.

Overheden:

- dragen zorg voor voldoende faciliteiten en activiteiten in een rijke culturele omgeving om ontmoeting, kennismaking en educatie op het gebied van kunst en cultuur mogelijk te maken (provincies, gemeenten).

Cultuursector:

- werkt met voor de doelgroep gekwalificeerde docenten met de juiste pedagogische en didactische vaardigheden en een adequate en actuele vakkennis;

- werkt met doorlopende leerlijnen, raamleerplannen of kaders waarop de activiteiten en inzet worden afgestemd;
- zorgt voor een inspirerend en divers aanbod: verrijkend, verdiepend en aansluitend bij de culturele achtergrond van kinderen en jongeren;
- draagt zorg voor een passend monitorings- en volgsysteem om zowel de ontwikkeling van de leerling te volgen als de kwaliteit van de educatie te monitoren;
- deelt ontwikkeld materiaal, kennis en ervaring om de brede kwaliteit te ondersteunen en ontwikkelen.

1.5 Cultuurrijke leer- en leefomgeving

Leerlingen leren en ontwikkelen zich in een bredere context dan alleen school en eventuele buitenschoolse lessituaties. Zij leren ook door contact met anderen, met hun ouders, hun leeftijdsgenoten, maar ook door in aanraking te komen met uitingen en activiteiten van professionals en amateurs op het gebied van kunst en cultuur. Ook verbeteren de eigen kennis en vaardigheden wanneer deze op andere momenten en in andere contexten ingezet kunnen worden. Voor kwalitatief goede en duurzame cultuureducatie is het daarom belangrijk dat kinderen en jongeren op verschillende momenten in hun leefomgeving in aanraking kunnen komen met een brede variëteit aan kunst en cultuur, soms passend bij hun beleving en voorkeuren, soms ook juist niet. Alleen op die manier kunnen gelijke culturele ontwikkelkansen geboden worden voor iedereen op school en in de vrije tijd.

Om dit te kunnen bereiken zijn de volgende elementen van belang:

Scholen:

- stemmen onderling af over aanbod en uitwisseling op het gebied van cultuureducatie, bijvoorbeeld door afspraken te maken over onderlinge verdeling en uitwisseling van kunstexamenvakken en leerlingen;
- pakken gezamenlijk culturele projecten op met en voor de omgeving;

- stimuleren de deelname van kinderen en jongeren aan cultuureducatie en -participatie buiten schooltijd, bijvoorbeeld door samen te werken met de buitenschoolse opvang, informatie, kennismaking of het inzetten van de cultuurkaart.

Overheden:

- stemmen lokaal, regionaal en provinciaal af wat er nodig is voor het stimuleren en in stand houden van een rijke en gevarieerde culturele omgeving. Zij brengen daarvoor ook die omgeving in kaart (provincies, gemeenten);
- stellen een cultuurwet vast waarin de verantwoordelijkheden en minimuminzet voor een rijke en gevarieerde culturele omgeving staat zodat deze door het hele land geborgd wordt. Daarin zijn ook kaders opgenomen hoe dit er minimaal uit moet zien en hoe deelname voor iedereen mogelijk gemaakt moet worden (rijk);
- stellen beleid vast en combinatiefunctionarissen aan voor cultuur die de aansluiting tussen scholen en het culturele veld versterken (gemeenten);
- dragen zorg voor kennisdeling op lokaal, regionaal en landelijk niveau (rijk, provincies, gemeenten);
- zorgen voor een wettelijke aansluiting van regelgeving en financiering voor onderwijs, kinderopvang en buitenschoolse activiteiten zodat samenwerking en integrale afstemming beter mogelijk is. Bijvoorbeeld op het gebied van onderwijstijden en vereisten aan de kinderopvang (rijk).

Cultuursector:

- werkt samen met en sluit aan op andere gebieden, zowel met scholen en andere (culturele) organisaties voor een rijke leeromgeving;
- stemt onderling af over aanbod en uitwisseling op het gebied van cultuureducatie;

- zorgt voor een inspirerend en divers aanbod: verrijkend, verdiepend en aansluitend bij de culturele achtergrond van kinderen en jongeren;
- pakken gezamenlijk culturele projecten op met en voor de omgeving.

Bovenstaande acties zijn grotendeels binnen de huidige regelgeving en financiering al mogelijk, alleen rond een cultuurwet en het gelijktrekken van onderwijs en kinderopvang is aanvullende regelgeving nodig. Om een rijk dagarrangement voor alle kinderen aan te kunnen bieden, is het nodig dat kinderopvang toegankelijk is voor alle kinderen, zowel door de arbeidseis los te laten als de kinderopvang gratis toegankelijk of goed betaalbaar te maken.

1.6 Betaalbare en bereikbare faciliteiten

Voldoende aanwezigheid van culturele activiteiten in de directe omgeving is nog geen garantie dat er gelijkmatig gebruik van gemaakt wordt door iedereen. Zaken als betaalbaarheid en bereikbaarheid zijn van belang, maar ook de identiteit, het aansluiten op behoeften en de herkenbaarheid voor verschillende achtergronden. Zo is bijvoorbeeld bekend dat gezinnen met een laag inkomensniveau lang niet altijd gebruik maken van voorzieningen als een Jeugdcultuurfonds. Uit onwetendheid, maar ook uit angst dat de ondersteuning na een of twee jaar alweer stopt en hun kind dan teleurgesteld wordt.

Om betaalbare en bereikbare faciliteiten te kunnen bereiken zijn de volgende elementen van belang:

Scholen:

- hebben bij hun verbinding met de culturele omgeving van de school oog voor de diversiteit in achtergronden van de leerlingen, ook in relatie tot een mogelijk buitenschools vervoltraject en werken daarbij samen met betrokken welzijnsorganisaties;

- hebben oog voor toepassing van de culturele activiteiten op school in de thuissituatie. Denk bijvoorbeeld aan het werken met materialen die in ieders huis te vinden zijn voor de muziekles of beeldende les, zoals verpakkingsmateriaal en alledaagse gebruiksvoorwerpen;
- stemmen onderling hun cultuureducatie op elkaar af en stellen die eventueel ook open voor leerlingen van andere scholen met een vergelijkbare behoefte aan cultuureducatie. Denk bijvoorbeeld aan afstemming van de aangeboden examenvakken kunst.

Overheden:

- stemmen de ondersteuning en inrichting van hun culturele omgeving af met direct betrokkenen, overheden en partijen in een bredere omgeving om tot een passende samenstelling te komen (provincies, gemeenten);
- ondersteunen niet alleen de culturele infrastructuur maar nemen ook de financiële en fysieke toegankelijkheid mee in hun aanpak. Denk bijvoorbeeld aan vervoersmogelijkheden, veiligheid van en naar activiteiten, cultuurvouchers voor gezinnen in achterstandssituaties (provincies, gemeenten);
- stimuleren en faciliteren de afstemming van een divers cultureel aanbod in hun omgeving (provincies, gemeenten);
- stimuleren de samenwerking tussen cultuur, onderwijs en de bredere welzijnsaanpak (rijk, provincies, gemeenten).

Cultuursector:

- Neemt bij het ontwikkelen van activiteiten en aanbod in overweging op welke wijze de deelname zo laagdrempelig mogelijk gemaakt kan worden;
- Zorgt voor een divers aanbod dat onderling met elkaar afgestemd wordt en onderhoudt het onderlinge contact hierover;

- Zorgt voor doorverwijzings- en doorgroeimogelijkheden binnen de cultuureducatie, waarbij naast de inhoudelijke talentontwikkeling ook aandacht is voor de bereikbaarheid en herkenbaarheid van de verschillende identiteiten en achtergronden;
- Werkt samen met overheden, onderwijs en welzijn voor een bredere aanpak.

1.7 Tot slot

De wereld van cultuureducatie is een complex samengesteld geheel, met veel partijen die van invloed zijn op de wijze waarop en met welke kwaliteit de culturele activiteit van de leerling ingevuld wordt. Veel van de onvolkomenheden in regelgeving, financiering en ondersteuning worden opgevangen door het enthousiasme en de gedrevenheid van degenen die cultuureducatie bij het opgroeiende kind willen brengen. Niet alle moeilijkheden of beperkingen komen daardoor altijd of op tijd aan het licht. Dit lijkt de maatschappij de boodschap te geven dat wat er ook gebeurt, culturele activiteiten toch wel voortgang zullen vinden.

Hoewel kunst en cultuur onlosmakelijk met het menszijn verbonden zijn, kan er wel degelijk verschraving en cultuurarmoede optreden. Een geleidelijke uitholling van voorzieningen of verwaarlozing zal ongemerkt zorgen voor het steeds verder verdwijnen van een diversiteit aan uitingen, die er weer voor zorgt dat minder mensen zich aangesproken voelen en het gevoel krijgen dat het niet hun cultuur is of dat cultuur niet voor hen is.

Dat betekent dat we er niet vanuit mogen gaan dat het met voldoende visie en enthousiasme voor kunst en cultuur vanzelf goed komt. Het vraagt om een actieve houding om de waarde van cultuur, kunst en erfgoed zichtbaar en beleefbaar te houden, en activisme en idealisme om te komen tot een betere samenleving. Een voortdurende investering in en ontwikkeling van cultuureducatie in de brede zin van het woord zal nodig blijven om een opgroeiende generatie te voorzien van voldoende kennis, vaardigheden en waardering voor hun eigen culturele achtergrond en die van welke ander dan ook. Cultuur is van waarde, maar cultuurmakers zijn zeker niet weerloos. Die weerbaarheid zal de komende tijd ook hard nodig blijven. Met deze fundamenten willen we richting geven aan de tomeloze energie die er in de sector bestaat om cultuur, kunst en erfgoed deel uit te laten maken van ieders leven. Iedere dag weer.

Literatuurlijst

Glorieux, I., Laurijssen, I., & Sobczyk, O. (2015). Studiesucces in het eerste jaar hoger onderwijs in Vlaanderen. Een analyse van de impact van kenmerken van studenten en van opleidingen. Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen.

Kox, R., Snelders, E., & Tal, M. (2020). Cultuureducatie met Kwaliteit: Kijk eens wat er kan. Terugblik op 4 jaar CmK. LKCA.

Van den Eijnden, J., Aarts, R., Bomhof, G., De Bonth-Vromans, C., Meewis, V., Van Miert, M., & Smit, H. (2015). Cultuureducatie binnenstebuiten. Verbinding van cultuuronderwijs op school met de culturele omgeving. LKCA.

Colofon

Nieuwe Fundamenten voor Cultuureducatie

Auteur

Ronald Kox

Tekstredactie

Moniek Zuidema

Ontwerp en opmaak

Taluut Ontwerp

Met dank aan

Daniëlle Baas – BMK
Edien Lammers, Fianne Konings,
Astrid Rass – VCPS
Fenna van Hout – VNG
Gijs van Rozendaal, Joke Tillemans –
Pact voor Kindcentra
Jan van den Eijnden, Karin van Dijk,
Marian van Miert, Piet Roorda,
Petra Faber en Leontine Herschoe –
LKCA
Jeroen Lutters - ArtEZ
Karin Hoogeveen – Sardes
Lode Vermeersch – HIVA – KU Leuven
Pauline Verhallen – Cultuurschakel
Peter Pot – Stichting Kunst & Cultuur
Richard Smolenaers - Mocca

Uitgever

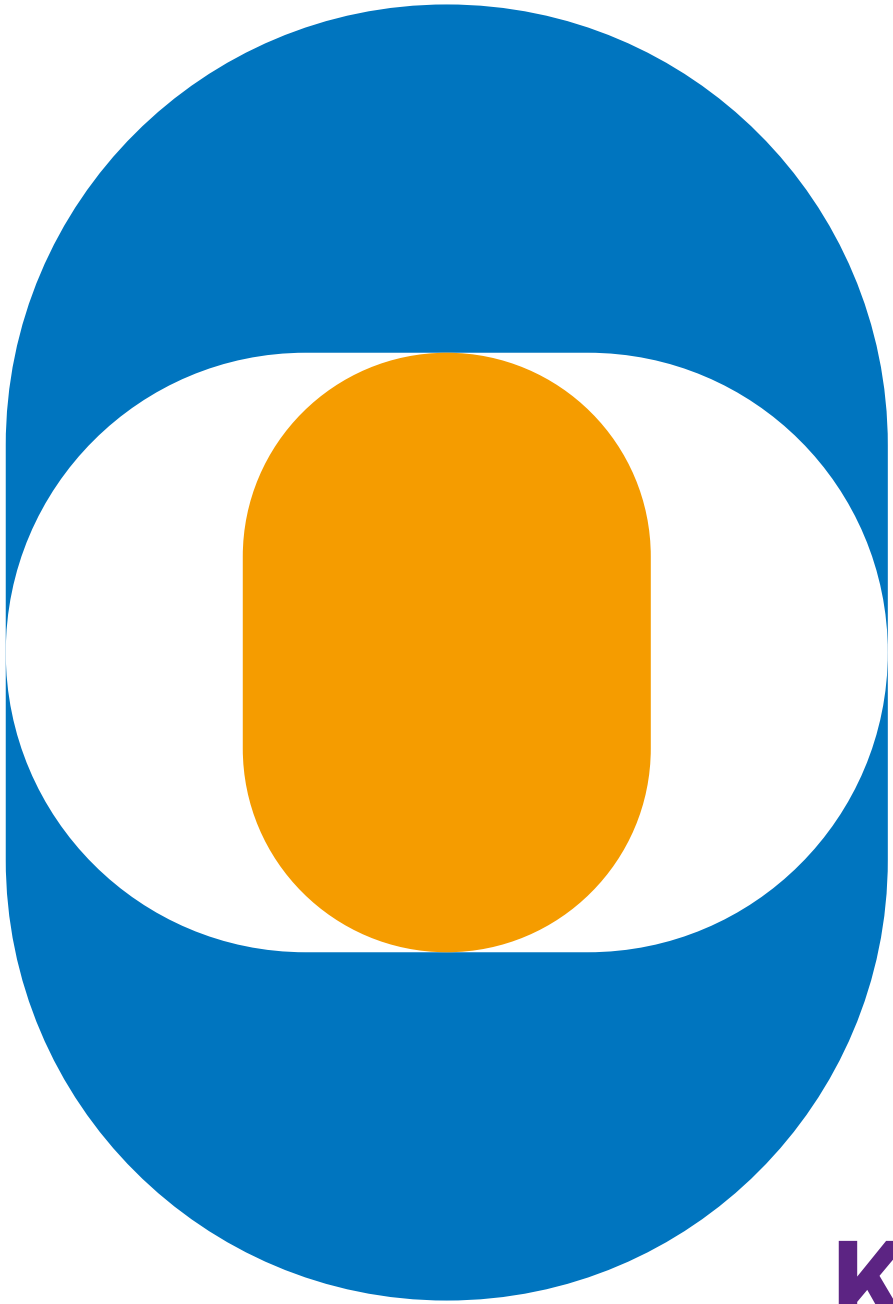
Landelijk Kenniscentrum
Cultuureducatie en Amateurkunst
(LKCA)
Lange Viestraat 365
Postbus 452
3500 AL Utrecht
030 711 51 00
info@lkca.nl
www.lkca.nl

LKCA wil ervoor zorgen dat iedereen goede cultuureducatie krijgt (op school én in de vrije tijd) en dat iedereen kan meedoen aan culturele activiteiten.

LKCA probeert publicaties zo toegankelijk mogelijk aan te bieden. Neem contact met ons op bij ontoegankelijke informatie via: info@lkca.nl

ISBN 978-90-6997-172-8

© LKCA Utrecht, 2024

K^L
A**C**